

LISTA KONTROLNA

Ochrona dzieci dotkniętych kryzysem uchodźczym przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych:

Główne zobowiązania państw wynikające z Konwencji z Lanzarote o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem

w celach seksualnych¹

¹ Konwencja Rady Europy [o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych](#) (CETS Nr 201) została otwarta do podpisu w Lanzarote (Hiszpania) w dniu 25 października 2007 r. Jest to najbardziej wszechstronny międzynarodowy instrument prawny przeznaczony do ochrony dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, do którego może przystąpić każde państwo na świecie.

Zasady i definicje ustalone Konwencją z Lanzarote oraz przez Komitet Stron²

- „**Dziecko**”: oznacza każdą osobę poniżej 18 roku życia (*Artykuł 3 Konwencji z Lanzarote*).
- **Dzieci „dotknięte kryzysem uchodźczym”**: dzieci migrujące i ubiegające się o azyl (*Konwencja genewska dotycząca statusu uchodźców z 1951 r.*) jak również dzieci, które uzyskały status uchodźcy i te dzieci (lub ich rodzice), których wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej został odrzucony.³
- „**Dzieci bez opieki**”: dzieci, które zostały oddzielone zarówno od rodziców, jak i od krewnych i nie znajdują się pod opieką osoby dorosłej, która na podstawie prawa lub zwyczaju, jest za nie odpowiedzialna (*Wytyczne Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców w sprawie formalnego określenia najlepiej pojętego interesu dziecka*⁴).
- „**Weryfikacja wieku**”: Każda Strona podejmie niezbędne ustawodawcze lub inne środki, by zapewnić, w sytuacjach gdy wiek ofiary nie jest pewny i są powody, by sądzić, że ofiara jest dzieckiem, w czasie trwania weryfikacji jej wieku taka ochronę i pomoc jaka należąca jest dzieciom (*Artykuł 11(2) Konwencji z Lanzarote*).
- „**Niegodziwe traktowanie dzieci w celach seksualnych**”: ma miejsce, gdy osoba uczestniczy w czynnościach seksualnych z udziałem dziecka, które zgodnie z prawem krajowym nie osiągnęło wieku umożliwiającego mu wyrażenie zgody na podejmowanie czynności seksualnych lub osoba uczestnicząca w czynnościach seksualnych z udziałem dziecka (bez względu na wiek dziecka), stosuje przymus, siłę, groźbę; nadużywa zaufania, władzy lub wpływu na dziecko, czy też nadużywa szczególnej sytuacji ofiary (*Artykuł 18 Konwencji z Lanzarote*).
- „**Seksualne wykorzystywanie dzieci**”: zachowanie stanowiące przestępstwa przeciwko dzieciom polegają m.in. na ich wykorzystywaniu poprzez prostytutkę, produkowaniu i dystrybucji materiałów związanych z wykorzystywaniem seksualnym dzieci, nagabywaniu do celów seksualnych lub demoralizacji (*Artykuły 19 do 24 Konwencji z Lanzarote*).
- „**Ofiara**”: oznacza każde dziecko będące przedmiotem wykorzystywania seksualnego lub niegodziwego traktowania w celach seksualnych (*Artykuł 3 Konwencji z Lanzarote*).

Konwencja z Lanzarote wymaga od Stron podjęcia wszelkich niezbędnych środków ustawodawczych lub innych w celu zapobiegania wykorzystywaniu seksualnemu i niegodziwemu traktowaniu dzieci w celach seksualnych, ochrony ofiar i ścigania sprawców. W kontekście kryzysu uchodźczego oznacza to, że aby zachować zgodność z Konwencją z Lanzarote, do dzieci dotkniętych kryzysem uchodźczym muszą mieć zastosowanie krajowe przepisy, środki, procedury i udogodnienia, ponieważ Konwencja z Lanzarote chroni WSZYSTKIE dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych.

Wszystkie państwa członkowskie Rady Europy⁵ ratyfikowały Konwencję z Lanzarote i w związku z tym zobowiązały się do osiągnięcia jej celów poprzez wdrożenie jej postanowień. Praktycy w krajach

² [Komitet Stron](#) to ciało ustanowione w celu monitorowania, czy Konwencja z Lanzarote jest skutecznie wdrażana przez jej Strony (tj. państwa, które ratyfikowały Konwencję/przystąpiły do niej). Składa się z przedstawicieli Stron Konwencji oraz z reprezentantów międzynarodowych organizacji rządowych i pozarządowych aktywnie zwalczających seksualne wykorzystywanie dzieci i niegodziwe traktowanie w celach seksualnych.

³ [Specjalny Raport](#) Komitetu Stron „Ochrona dzieci dotkniętych kryzysem uchodźczym przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych” na str. 10 określa również, że termin „dzieci dotknięte kryzysem uchodźczym” nie obejmuje tych dzieci, które już mieszkały w danym kraju przed kryzysem uchodźczym, będących zarówno obywatelami, jak i uchodźcami.

⁴ [Wytyczne w sprawie określenia najlepiej pojętego interesu dziecka](#) maj 2008 r. Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców.

⁵ Oprócz 46 państw członkowskich Rady Europy, stronami Konwencji z Lanzarote są między innymi Federacja Rosyjska i Tunezja.

przyjmujących, tranzytowych i docelowych mogą nie znać Konwencji z Lanzarote i zaleceń wynikających z monitoringu Komitetu Stron. Powinni jednak postępować zgodnie z nimi, ponieważ kraj, w którym działają jest Stroną Konwencji z Lanzarote. Poniższa niewyczerpująca lista odpowiednich zobowiązań wynikających z Konwencji z Lanzarote zgodnie z interpretacją Komitetu Stron ma na celu ułatwienie tego zadania. Ma być praktycznym narzędziem służącym, jako rodzaj listy kontrolnej z konkretnymi przykładami środków, które można wprowadzić, aby **zapobiegać wykorzystywaniu seksualnemu i niegodziwemu traktowaniu w celach seksualnych, identyfikować i zgłaszać przypadki dzieci będących jego ofiarami, zapewniać wsparcie dzieciom-ofiarom wykorzystywania seksualnego oraz niegodziwego traktowania w celach seksualnych i ścigać sprawców.**

ZAPOBIEGANIE WYKORZYSTYWANIU SEKSUALNEMU I NIEGODZIWEMU TRAKTOWANIU W CELACH SEKSUALNYCH PRZEMIESZCZAJĄCYCH SIĘ DZIECI

Strony mają obowiązek podjęcia wszelkich niezbędnych środków ustawodawczych lub innych, aby zapobiec temu, by dzieci stały się ofiarami wykorzystywania seksualnego i niegodziwego traktowania w celach seksualnych między innymi poprzez:

1. Zapewnienie odpowiednich **placówek/rozwiązań w zakresie zakwaterowania dobrej jakości** dla wszystkich dzieci dotkniętych kryzysem uchodźczym, aby pomóc wyeliminować ryzyko wykorzystywania seksualnego, zwracając uwagę na:
 - Lepsze oświetlenie i przestrzenie przyjazne dzieciom;⁶
 - Oddzielenie dzieci bez opieki od osób dorosłych;
 - Oddzielenie samotnych kobiet i ich dzieci od mężczyzn, z którymi nie są spokrewnione;
 - Oddzielne placówki dla dzieci wyjątkowo wrażliwych i zagrożonych zaginięciem.⁷
2. Ustanowienie **skutecznych mechanizmów skargowych i usług wsparcia, jak telefony zaufania** w celu umożliwienia zgłoszenia jakiegokolwiek nadużycia, czy uzyskania pomocy, zwracając uwagę na to, że:
 - Dana usługa jest dostępna w języku zrozumiałym dla dzieci i osób dotkniętych kryzysem uchodźczym innym niż język/i urzędowy/e kraju przyjmującego;
 - Dana usługa/i jest dostępna/są dostępne zarówno dla dzieci, jak i osób, które chcą im pomóc;
 - Udzielane w ramach usług/i porady są poufne lub są udzielane anonimowo;
 - Dana usługa jest tak szeroko dostępna, jak to możliwe.
3. Ustanowienie zasad postępowania i innych procedur mających na celu zapobieganie **zaginięciu dzieci-uchodźców.**
4. Przygotowanie **informacji, porad i innych działań podnoszących świadomość skierowanych do dzieci w celu przyczynienia się do zapobiegania wykorzystywaniu seksualnemu i niegodziwemu traktowaniu w celach seksualnych.**⁸

⁶ Rada Europy: Komitet Ministrów [Raport na temat dzieci migrujących i uchodźców przygotowany przez Specjalnego Przedstawiciela Sekretarza Generalnego do spraw migracji i uchodźców](#) 10 marca 2017 r. SG/Inf(2017)13

⁷ Każdy pokój powinien być zamykany, a numer telefonu ratunkowego powinien być wyeksponowany w widocznym miejscu.

⁸ Działania te powinny być dostosowane do wieku i dojrzałości dzieci, odbywać się w języku, który rozumieją oraz uwzględniać płeć i kulturę dzieci. Pomocnym środkiem zapobiegawczym jest przekazywanie dzieciom po ich przybyciu drukowanych i niewerbalnych materiałów informacyjnych.

5. **Szkolenie dla osób pracujących z dziećmi:** osoby takie powinny zostać poinformowane o tym, jak mają postąpić w przypadku przemocy seksualnej oraz jakie informacje i porady powinny przekazać po zaistnieniu takiego zdarzenia.
6. **Sprawdzanie wszystkich osób mających kontakt z dziećmi dotkniętymi kryzysem uchodźczym⁹** w celu zweryfikowania, czy nie zostały one skazane za czyny wykorzystywania seksualnego i/lub niegodziwego traktowania w celach seksualnych.

W celu uzyskania dalszych informacji o wdrażaniu przez strony Konwencji z Lanzarote środków podnoszących świadomość skierowanych do dzieci dotkniętych kryzysem uchodźczym, w tym przykłady obiecujących praktyk, zobacz [Raport zgodności dotyczący Zalecenia nr 15 w sprawie informacji i porad dla dzieci](#) oraz [Raport zgodności dotyczący Zalecenia nr 17 w sprawie wymiany informacji o podnoszeniu świadomości](#).

W celu uzyskania dalszych informacji o wdrażaniu przez strony Konwencji z Lanzarote pomocowych linii telefonicznych oraz innych usług skierowanych do dzieci dotkniętych kryzysem uchodźczym, w tym przykłady obiecujących praktyk, zobacz [Raport zgodności dotyczący Zalecenia nr 32 w sprawie linii pomocowych dla dzieci będących ofiarami](#).

W celu uzyskania dalszych informacji o wdrażaniu przez strony Konwencji z Lanzarote zasad postępowania w sprawie zaginionych dzieci, w tym przykłady obiecujących praktyk, zobacz [Raport zgodności dotyczący Zalecenia nr 35 w sprawie dzieci zaginionych za granicą](#).

IDENTYFIKOWANIE I ZGŁASZANIE INFORMACJI O DZIECIACH-OFIARACH WYKORZYSTYWANIA SEKSUALNEGO I NIEGODZIWEGO TRAKTOWANIA W CELACH SEKSUALNYCH

Strony mają obowiązek podjęcia wszelkich niezbędnych środków ustawodawczych lub innych w celu zidentyfikowania i zgłoszenia informacji o dzieciach, które mogą być ofiarami wykorzystywania seksualnego i niegodziwego traktowania w celach seksualnych między innymi poprzez:

1. **Przyjęcie właściwego sposobu oceny wieku.** W razie jakichkolwiek wątpliwości dotyczących wieku dziecka, należy je uznać za dziecko i w konsekwencji zastosować wobec niego wszelkie środki ochronne, przeprowadzając w tym czasie weryfikację.
2. **Podczas pierwszych przesłuchań** dzieci ubiegających się o azyl należy zwrócić szczególną uwagę na to, czy dziecko jest ofiarą lub potencjalną ofiarą wykorzystywania seksualnego i/lub niegodziwego traktowania w celach seksualnych.¹⁰
3. **Informowanie dzieci o przysługującym im prawie do ochrony przed wykorzystywaniem seksualnym i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych** niezwłocznie po przybyciu, w sposób dostosowany do ich wieku, dojrzałości i płci.
4. **Szkolenie wszystkich właściwych osób** (w tym tłumaczy, pracowników socjalnych, policji i wolontariuszy) **zajmujących się zawodowo** dziećmi dotkniętymi kryzysem uchodźczym, które

⁹ Dotyczy to osób pierwszego kontaktu, z którymi dzieci spotykają się po przyjeździe oraz wszystkich opiekunów, rodzin zastępczych, czy innych osób zajmujących się dziećmi, do których mogą one zostać przydzielone. Dotyczy to również wszystkich wolontariuszy, tłumaczy i nauczycieli prowadzących zajęcia z dziećmi. Jeśli dana osoba została skazana za przestępstwa seksualne wobec dziecka, należy odmówić jej dostępu do zajęć z dziećmi zarówno zawodowych, jak i w ramach wolontariatu.

¹⁰ W celu zachęcenia dzieci do ujawniania wszelkich nadużyć, metody stosowane przez osoby zajmujące się poradnictwem, przesłuchaniami i przyjmowaniem zgłoszeń muszą być dostosowane do wrażliwości dzieci, bezpieczne i znane wszystkim przemieszczającym się dzieciom. Poprzez stworzenie bezpiecznego i godnego zaufania środowiska, dzieci będą bardziej skłonne do przełamywania wszelkich z góry przyjętych wyobrażeń, jakie mogą mieć co do konsekwencji ujawnienia przypadków nadużyć, a zatem będą je zgłaszać.

umożliwi im wykrycie, zidentyfikowanie i zgłoszenie przypadku wykorzystywania seksualnego dziecka i niegodziwego traktowania w celach seksualnych.

5. **Przyjęcie wytycznych i zasad postępowania w zakresie identyfikowania ofiar wykorzystywania seksualnego dziecka i niegodziwego traktowania w celach seksualnych oraz dzielenie się nimi wśród wszystkich odpowiedzialnych organów.**
6. **Zapewnienie, że wszystkie osoby pracujące z dziećmi mają obowiązek zgłaszania jakiegokolwiek przypadku wykorzystywania seksualnego dziecka i niegodziwego traktowania w celach seksualnych oraz wprowadzenie odpowiednich mechanizmów zgłaszania i zintegrowanych systemów ochrony dzieci.**
7. **Ustanowienie właściwych mechanizmów zbierania danych.**¹¹

W celu uzyskania dalszych informacji o wdrażaniu przez strony Konwencji z Lanzarote mechanizmów gromadzenia danych dotyczących dzieci-uchodźców, w tym przykłady obiecujących praktyk, zobacz [Raport zgodności dotyczący Zalecenia nr 7 w sprawie mechanizmów gromadzenia danych](#) oraz [Raport zgodności dotyczący Zalecenia nr 37 w sprawie skoordynowanego podejścia właściwych organów](#).

UDZIELANIE POMOCY DZIECIOM-OFIAROM WYKORZYSTYWANIA SEKSUALNEGO I NIEGODZIWEGO TRAKTOWANIA W CELACH SEKSUALNYCH ORAZ ŚCIGANIE SPRAWCÓW

Strony mają obowiązek podjęcia wszelkich niezbędnych środków ustawodawczych lub innych w celu udzielenia wsparcia dzieciom, które mogą być ofiarami wykorzystywania seksualnego i niegodziwego traktowania w celach seksualnych między innymi poprzez:

1. **Wprowadzenie odpowiedniego wsparcia, jak pomoc terapeutyczną i opiekę psychologiczną w nagłych wypadkach** dla dzieci dotkniętych kryzysem uchodźczym natychmiast po ujawnieniu wykorzystywania seksualnego i niegodziwego traktowania w celach seksualnych.
2. **Wyznaczenie opiekunów prawnych** w celu ochrony najlepiej pojętego interesu i szczególnych potrzeb pokrzywdzonych dzieci, niezależnie od ich wieku. Opiekun taki musi być niezależny od władz migracyjnych i azylowych, musi zapewniać wsparcie zarówno na co dzień, jak i pomoc w kwestiach prawnych.¹²
3. **Przyjęcie wspólnych narzędzi, standardów i kroków proceduralnych przez wszystkie podmioty działające na rzecz ochrony dzieci-ofiar**, aby zapewnić, że wszystkie osoby pracujące w kontekście kryzysu uchodźczego przestrzegają tego samego zestawu wytycznych i nie pomijają pewnych kwestii, które mogą mieć znaczenie dla ochrony dzieci będących ofiarami przemocy seksualnej.
4. **Zapewnienie odpowiedniej koordynacji wszystkich pomiotów, w tym prawa do dzielenia się informacjami.** Podmioty zaangażowane w koordynację ochrony dzieci będących ofiarami

¹¹ Dane te powinny być gromadzone jak najwcześniej i określać różne kategorie dzieci dotkniętych kryzysem uchodźczym (dzieci ubiegające się o azyl/dzieci bez opieki i ogólna liczba przemieszczających się dzieci dotkniętych kryzysem uchodźczym) oraz ile z tych dzieci zostało niegodziwie potraktowanych w celach seksualnych i/lub wykorzystanych. Należy usunąć przeszkody w gromadzeniu danych o dzieciach będących ofiarami przemocy seksualnej, w tym tę, że takich danych nie można zdezagregować w świetle kryzysu uchodźczego.

¹² By zbudować zaufanie u dziecka, nie może być konfliktu interesów pomiędzy opiekunem i dzieckiem. Opiekun musi zostać przeszkolony, by zrozumiał kontekstualną specyfikę doświadczeń, przez które przeszły dzieci. Opiekunowie powinni być sprawdzani w celu zweryfikowania, czy nie zostali skazani za czyny wykorzystywania seksualnego dzieci i/lub niegodziwego traktowania dzieci w celach seksualnych co ma zagwarantować najlepszą możliwą ochronę dziecka. Opiekunowie mogą pomóc w ustaleniu priorytetów łączenia rodzin, opieki zastępczej, nadzorowanego niezależnego zakwaterowania dla starszych dzieci lub innych form opieki pozainstytucjonalnej oraz w umieszczaniu dzieci w małych jednostkach opieki instytucjonalnej, a także, jeśli to konieczne, w innych działaniach.

niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego powinny mieć również możliwość udostępniania danych osobowych, w stosownych przypadkach i zgodnie z prawem krajowym. Oznacza to, że dzieci-ofiary będą korzystać z podobnych rodzajów wsparcia przez całą podróż, a ich potrzeby będą określane i zaspokajane w spójny sposób.

5. **Zapewnienie bezpiecznego miejsca, by zminimalizować niebezpieczeństwo wiktylizacji lub rewiktylizacji** niegodziwego traktowania w celach seksualnych.
6. **Wzmocnienie współpracy transgranicznej**, by zweryfikować, między innymi, tożsamość osób towarzyszących dzieciom i doprowadzać do łączenia dzieci bez opieki z rodziną bez niepotrzebnej zwłoki.
7. **Ściganie wszystkich sprawców i ustanowienie właściwych mechanizmów współpracy międzynarodowej**. Współpraca międzynarodowa jest kluczowa. Jeśli np. przestępstwo zostało popełnione zanim dziecko przybyło do danego kraju, władze powinny się zwrócić o pomoc prawną do tego kraju, w którym zostało popełnione przestępstwo. Jeśli przestępstwo zostało popełnione po przyjeździe, to władze są odpowiedzialne za ściganie sprawcy.
8. **Zapewnienie procedur przyjaznych dziecku:**
 - Jeśli dziecko dotknięte kryzysem uchodźczym bierze udział w postępowaniu sądowym, na każdym etapie tego postępowania należy podjąć szczególne środki, takie jak zaangażowanie tłumaczy i udzielanie informacji w języku, który dziecko rozumie;
 - Dziecko powinno zostać poinformowane o tym, co się z nim dzieje, czy i gdzie jest przenoszone oraz czego się może spodziewać podczas postępowania,¹³ a także o prawie do udziału w nim;
 - Należy unikać pogłębiania traumy dziecka. Przesłuchania podczas postępowania sądowego lub na etapie postępowania przygotowawczego powinny być przeprowadzane jak najszybciej, powinno być ich jak najmniej i powinny odbywać się w specjalnie do tego celu przeznaczonych i przystosowanych obiektach, zlokalizowanych poza terenem policji, szpitala czy sądu. Należy umożliwić nagrywanie tych przesłuchań na wideo, a nagrania powinny być dopuszczalne, jako dowód w trakcie postępowania.¹⁴

W celu uzyskania dalszych informacji o wdrażaniu przez strony Konwencji z Lanzarote środków ścigania sprawców, w tym przykłady obiecujących praktyk, zobacz [Raport zgodności dotyczący Zalecenia nr 12 w sprawie ścigania sprawców](#).

W celu uzyskania dalszych informacji o wdrażaniu przez strony Konwencji z Lanzarote środków zapewniających przyjazne dziecku postępowanie, zobacz [Raport zgodności dotyczący Zalecenia nr 31 w sprawie przyjaznego dziecku postępowania](#).

¹³ Sprawozdanie z konferencji Rady Europy w formule okrągłego stolika, [Przyjazne dziecku informowanie dla migrujących dzieci](#), 29-30 listopada 2017 r., str. 6.

¹⁴ W celu uzyskania dalszych informacji o przyjaznym dziecku postępowaniu zobacz zalecenia i ustalenia zawarte w pierwszym raporcie Komitetu Stron z wdrażania Konwencji „[Ramy ochrony dzieci przed niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych w kręgu zaufania](#)” 2015 r.